

УДК 657.421

Ганусич В. О.

Ужгородський національний університет

СТАДІЇ КРУГООБИГУ КАПІТАЛУ, ВКЛАДЕНОГО В ОСНОВНІ ЗАСОБИ

Визначені дві основні стадії кругообігу капіталу, вкладеного в основні засоби. На першій стадії вартість, інвестована в основні засоби, набуває форми необоротного капіталу. На другій стадії, по мірі віднесення амортизації на витрати, відповідна частина вартості основних засобів повністю набирає всіх ознак оборотного капіталу та приймає участь в кожному господарському обороті доти, доки знову не буде інвестована в основні засоби.

Ключові слова: капітал, основні засоби, амортизація, оборотність капіталу, стадії кругообігу капіталу.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни економічних умов господарювання призводять до того, що методологія бухгалтерського обліку не завжди відповідає викликам сьогодення. Її вдосконалення можливе лише через глибоке дослідження економіки суб'єктів господарювання, вивчення природи економічних явищ, розуміння їх внутрішніх взаємозв'язків. Вдосконалення методології такого складного об'єкту обліку як основні засоби в першу чергу вимагає вивчення процесу акумулювання коштів та здійснення капітальних інвестицій в основні засоби і повернення вкладених коштів в процесі господарського обороту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення змісту капіталу та його оборотності стало основним предметом вивчення для більшості економічних шкіл. А. Сміт, Д. Рикардо, К. Маркс, Ф. Кене, Н. Сеніор – неповний перелік видатних вчених, які сформували економічну науку та сучасні уявлення про капітал як важливішу економічну категорію.

Обліковий ракурс питання оборотності основного капіталу та ролі амортизації в процесі його відновлення вивчали М.Г. Чумаченко, М. В. Кужельний, В.Г. Швець, Т.М. Білуха, Н.М. Ткаченко, В.В. Собко, С.Ф. Голов, О.А. Наумчук, Н.І. Самбурська, О. Борисюк та інші. Ці вчені зробили вагомий внесок у дослідження етапів оборотності основного капіталу, хоч, деколи, притримувалися кардинально протилежних думок. Для облікової науки, як ні для якої іншої, важливий пошук істини в цьому питанні, оскільки саме в системі облікової інформації формуються дані щодо вартості різних складових капіталу підприємства, які застосовують для управління та прийняття рішень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на суттєву кількість праць з даної проблематики досі не вирішеним та спірним лишається питання відображення в обліку амортизаційних відрахувань в якості власного джерела фінансування. Це пов'язано передусім з недостатньою чіткістю визначення стадій, які проходить капітал, вкладений в основні засоби, в процесі свого кругообігу.

Мета статті. Метою статті є дослідження процесу руху вартості, яка інвестується в основні засоби, визначення стадій її кругообігу та форм, яких набуває ця вартість в процесі використання та відновлення основних засобів.

Виклад основного матеріалу. Термін «капітал» походить від латинського *capitalis* – головний [1, с. 149].

Сутність капіталу як одної з фундаментальних економічних категорій виявляється протягом ряду століть. По мірі розвитку економічної думки початкове абстрактне поняття капіталу наповнювалося конкретним змістом. Різноманіття визначень терміну «капітал» зумовлюється різноманіт-

тям змістових сторін цієї економічної категорії. І.А. Бланк таким чином узагальнює характеристики капіталу, що визначають його зміст: капітал як об'єкт економічного управління; капітал як накопичена цінність; капітал як виробничий ресурс (фактор виробництва); капітал як інвестиційний ресурс; капітал як джерело доходу; капітал як об'єкт часової переваги; капітал як об'єкт купівлі-продажу; капітал як об'єкт власності та розпорядження; капітал як носій фактору ризику; капітал як носій фактору ліквідності [2, с. 10-20].

І.А. Бланк визначає капітал як накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових засобів та реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс та фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах та пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності [2, с. 21].

Не зважаючи на велику кількість трактувань цього поняття, в політичній економії капітал переважно розуміється як «інвестиційні ресурси», які охоплюють всі засоби виробництва [3, с. 37].

Для облікової науки важливіше окреслити зміст капіталу підприємства, ніж розглядати макроекономічний ракурс цієї категорії.

Ближчим до загальноприйнятої концепції обліку є визначення, згідно якого загальна сума всіх цінностей, які знаходяться в господарстві називається капіталом [4, с. 21].

Інтегрувавши дві попередні дефініції можна сформулювати визначення капіталу підприємства: капітал підприємства складає вартість інвестованих в нього ресурсів.

Наведене визначення передбачає концепцію оцінки вартості капіталу підприємства через вартість його активів. Причому ця концепція як раз і закладена у вітчизняних стандартах, де передбачено процедури для оцінки активів за ринковою вартістю (необоротних активів – за справедливою вартістю, запасів – за чистою вартістю реалізації, дебіторської заборгованості – за чистою реалізаційною вартістю) з відповідним відображенням змін у складі власного капіталу. Процедури, пов'язані з переоцінкою, чинять вплив на результати діяльності або показник капітал у дооцінках. Отже вартість власного капіталу в балансі оцінена через вартість активів.

Основним внутрішнім джерелом зростання капіталу підприємства є прибуток. Його отримання досягається через оборотність капіталу: піком кожного обороту є отримання доходу від реалізації, в якому і закладена певна сума прибутку. Тому підвищення оборотності сукупного капіталу та окремих його складових є значним резервом для зростання прибутку підприємства.

Щодо виробничих відносин капітал класифіку-

ють як основний і оборотний. Основний капітал переноситься на кінцевий продукт (відтворюється в ньому) частинами протягом тривалого строку за допомогою механізму амортизації. До основного капіталу відноситься та частина капіталу, яка авансується для придбання: основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів та інших необоротних активів. Оборотний капітал, на відміну від основного, повністю переноситься на кінцевий продукт протягом одного виробничого циклу, в кінці якого повністю відтворюється. Протягом одного обороту основного капіталу (від моменту вкладення грошових коштів у придбання необоротних активів до моменту їх відтворення) оборотний капітал здійснює безліч оборотів. [5, с. 7-8]

Дослідники В. Швець та О. Борисюк, розглядаючи характер руху необоротних активів в процесі кругообігу капіталу, визначають три етапи вартісного кругообігу. На першому етапі сформовані підприємством необоротні активи в процесі свого використання і зносу переносять частину своєї вартості на готову продукцію; на другому етапі в процесі реалізації продукції знос необоротних активів накопичується у формі амортизаційних відрахувань; на третьому етапі амортизаційні засоби як частина власних фінансових ресурсів підприємства спрямовуються на відновлення діючих або придбання нових видів необоротних активів [6, с. 55].

Отже, традиційний підхід до визначення оборотності капіталу розглядає оборотний та основний (необоротний) капітал як чітко розмежовані категорії. Описуються дві окремі вартості: необоротний капітал, який обертається повільно, та оборотний капітал, який обертається протягом одного операційного циклу. Насправді діалектичний взаємозв'язок оборотного та необоротного капіталу зумовлює їх постійне взаємне перетікання з одної форми в іншу. На рис. 1 описано схему руху вартості в процесі обороту капіталу, вкладеного в основні засоби. Позначення, які застосовані на рис. 1: Г – грошові кошти, авансовані у виробництво, Т – товар (продукт, який виробляє підприємство), А – амортизація яка відноситься на вартість створеного продукту, n – кількість операційних циклів, протягом яких нараховується амортизація.

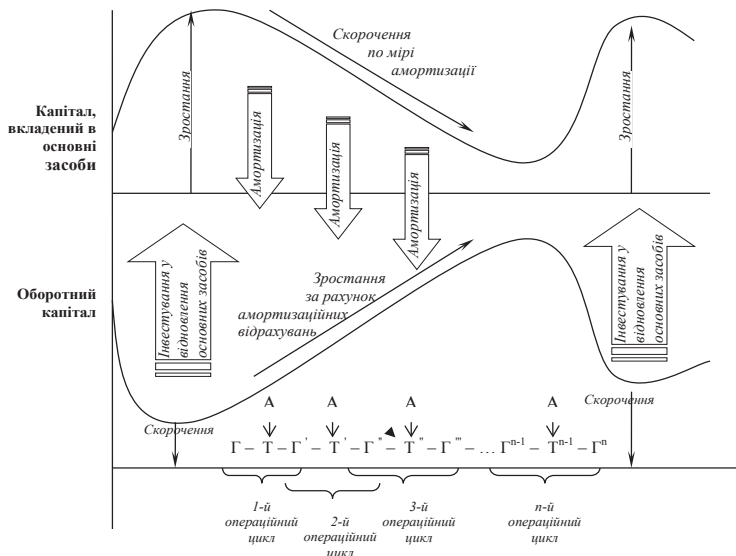

Рис. 1. Схема руху вартості в процесі обороту капіталу, вкладеного в основні засоби.

Схема відображає, що капітал, вкладений в основні засоби, повертається у грошовій формі частинами в кінці кожного операційного циклу, протягом терміну використання. Специфіка його оборотності полягає у тому, що по мірі нарахування амортизації частина вартості перетікає із складу необоротних активів до оборотних. Отже, природа оборотності необоротного капіталу полягає у поступовому перетворенні його на оборотний капітал, в складі якого він обертається кожний операційний цикл і лише при акумулюванні достатньої суми, в процесі відновлення основних засобів, знову набуває форми необоротного капіталу.

Отже капітал, вкладений в основні засоби в процесі кругообігу набуває двох форм та проходить дві основні стадії:

1. Стадія перебування у формі необоротного капіталу. На цій стадії кошти вилучені з обороту.
2. Стадія перебування у формі оборотного капіталу. По мірі віднесення суми амортизації на витрати відповідна частина вартості основних засобів повністю набирає всіх ознак оборотного капіталу та приймає участь в кожному господарському обороті доти, доки знову не буде інвестована в основні засоби.

В спрощеному вигляді оборотність капіталу, вкладеного в основні засоби, представляє схема на рис. 2.

Рис. 2. Оборотність капіталу, вкладеного в основні засоби

Важливість визначення стадій, на яких перебуває необоротний капітал, зокрема вкладений в основні засоби, в процесі кругообігу зумовлюється потребою у вдосконаленні методології його обліку. Проамортизована вартість основних засобів за чинної системи обліку фактично «розчиняється» в оборотних коштах. Згідно з теоретичними положеннями більшості економічних наук, амортизаційні відрахування є одним із важливих власних джерел фінансування. Сьогодні інформація щодо накопичення та використання амортизаційних відрахувань відображається тільки в позабалансовому обліку. Розуміння процесів нагромадження вартості для відтворення основних засобів створює підґрунтя для нового бачення їх відображення через об'єкти бухгалтерського обліку.

Розуміння ролі проамортизованої частини капіталу, вкладеного в основні засоби, для поповнення оборотних коштів підприємства дозволяє зробити

висновки щодо впливу амортизаційної політики на прибуток. Прискорені методи амортизації у перших роках використання об'єктів негативно впливають на прибуток. Але через те, що амортизаційні відрахування поповнюють оборотні кошти та обертаються кожний операційних цикл, ця додаткова вартість у складі оборотних активів здатна приносити додатковий прибуток.

Висновки і пропозиції. Капітал підприємства можна визначити як вартість інвестованих в його діяльність ресурсів. Оборотність цих ресурсів призводить до отримання прибутку – основної мети діяльності будь-якого підприємства. Тому важливим є поділ капіталу на оборотний та необоротний, які різняться характером участі в господарському обороті. У статті визначено, що капітал, вкладений в основні засоби, не просто окупається протягом

декількох операційних циклів, а в процесі свого кругообігу здатен перетворюватися на повноцінну частину оборотного капіталу. Отже, уявлення щодо оборотності основного та оборотного капіталу як окремих роз'єднаних категорій є хибним. Частина основного капіталу в процесі амортизації акумулюється в складі оборотних коштів і обертається на рівні з іншими елементами оборотного капіталу доти, доки підприємство не здійснить нову інвестицію у відновлення основних засобів і ця вартість знову набуде форми основного капіталу. У чинній системі обліку ні в активи, ні в пасиви не відображається акумулювання вартості проамортизованих основних засобів в складі оборотного капіталу. Розробка механізму відображення в обліку цієї складової оборотних коштів може стати предметом наступних наукових досліджень.

Список літератури:

1. Щетинін А. І. Політична економія : підручник. / А. І. Щетинін. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 40 с.
2. Бланк И. А. Управление формированием капитала. / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 512 с.
3. Макконелл К. Р. Экономика: Принципы, проблемы и политика. В 2 т.: Пер. с англ. Т. 1. / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю. – Издательство «Туран», 1996 г. – 399 с.
4. Сиверс Е. Е. Классификация ценностей и основанная на ней классификация счетов / Е. Е. Сиверс // Коммерческое образование. – 1908. – № 1. – С. 21.
5. Круш П. В. Капітал та основні засоби підприємства : навч. посіб. / П. В. Круш, В. І. Подвігіна, О. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
6. Швець В. Необоротні активи в системі кругообігу капіталу підприємства / В. Швець, О. Борисюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка, 2010. – Випуск № 118. – С. 53-55.

Ганусич В.А.

Ужгородський національний університет

СТАДИИ КРУГООБОРОТА КАПИТАЛА, ВЛОЖЕННОГО В ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА

Резюме

Определены две основные стадии кругооборота капитала, вложенного в основные средства. На первой стадии стоимость, инвестированная в основные средства, приобретает форму необоротного капитала. На второй стадии, по мере отнесения амортизации к расходам, соответствующая часть стоимости основных средств полностью приобретает признаки оборотного капитала и принимает участие в каждом хозяйственном обороте до тех пор, пока не будет опять инвестирована в основные средства.

Ключевые слова: капитал, основные средства, амортизация, оборотность капитала, стадии кругооборота капитала.

Ganusych V.A.

Uzhgorod National University

STAGE OF THE CIRCUIT OF CAPITAL INVESTED IN FIXED ASSETS

Summary

Identified two main stages of the circulation of capital invested in fixed assets. In the first stage the value invested in fixed assets takes the form of non-current capital. In the second stage the part of the cost of fixed assets included in the costs through depreciation acquires all the features of working capital. This cost is involved in every economic circulation as long as there will be invested again in fixed assets.

Key words: capital, fixed assets, depreciation, circulation of capital, stage of the circuit of capital.